

KAKO V POMURJU OHRANJAJO LJUDSKO GLASBENO IN PLESNO KULTURO?

Pregled razvoja in stanje v letu 2008

TOMAŽ RAUCH

Trenutno stanje ohranjanja in poustvarjanja ljudske kulture, tudi glasbene, je posledica mnogo dejavnikov.¹ Kultura, ki se je oblikovala, prenašala in ohranjala skozi stoletja, da je dobila današnjo obliko, je v zadnjem času doživela mnogo sprememb, lahko rečemo že kar udarce, ki usodno posegajo v njeno podobo, izvedbeno prakso pa tudi sistem vrednot, ki ga predstavlja. Sprememba materialne podobe življenja je usodno posegla v vlogo ljudske kulture nasploh, prav tako v njeno podobo, po osnovni selitvi s področja spontanega v umetno ohranjano pa so se zgodile spremembe že tudi znotraj tega načina samega. Tako se je s spremembo družbenega sistema in močne materializacije odnosa do te kulture izgubila marsikatera prvina, ki jo je v obliki raznih prostovoljnih "družbenih" dejavnosti – še posebej to velja za folkloro – človek ohranjal na ravni ljubiteljstva in ji s tem po eni strani s strokovnega vidika marsikaj odvzemal (posledica marsikdaj pomanjkljivega znanja), po drugi strani pa omogočal več aktivnosti, ki niso bile vedno tako izrazito finančno pogojene, ampak so velikokrat temeljile na vzajemnosti, sodelovanju in solidarnosti.

Če za prostorsko izhodišče analize vzamemo Pomurje kot geografski pojem, moramo najprej jasno opredeliti nekaj osnovnih značilnosti. Pomurje je politično-geografska tvorba, ki v sebi vsebuje dva izrazito geografsko in zgodovinsko-politično ločena elementa: levi breg Mure – Prekmurje in desni breg Mure – Mursko polje z delom Slovenskih Goric, ki pa imata tudi nekaj združujočih lastnosti. Te lastnosti se na različnih področjih človeške dejavnosti različno kažejo in v primeru ljudske umetnosti, predvsem glasbe, bi jih lahko opisali na kratko takole:

- zaradi geografske bližine so bili tukaj izraziti medsebojni vplivi, čeprav so se na zunaj v odnosih iz ekonomskih

in političnih razlogov marsikdaj kazala nasprotovanja, včasih na medosebni ravni celo sovražnosti;

- zaradi relativne slabe ekonomske osnove pretežnega dela slovenskega prebivalstva je bil močan pojav sezonskih migracij, ki so s seboj prinesle izmenjavo in uvoz zunanjih vplivov;
- tudi sorodstvene vezi, ki so se oblikovale skozi čas, so povzročile dodatne stike in izmenjavo kulturnih dobrin, ne glede na različno politično pripadnost, ki je oba bregova Mure ločevala dobrih devet stoletij.

Pravzaprav je z vidika glasbenega izročila (kot tudi še z marsikaterega drugega) težko sočasno govoriti o obeh bregovih Mure. Zgodovinske razlike so bile vendarle velike, posledično pa tudi vplivi na kulturo. Kot že Matija Slavič, Josip Dravec in še marsikdo ugotavljajo, je v zavesti ljudi pripadnost enemu narodu sicer kljub dogodkom v preteklosti ostala, vendar so ti dogodki pustili posledice. Predvsem je v prekmurskem izročilu prisotnih veliko več starejših prvin pa tudi prvin ogrske kulture, ki so se v Prlekiji pod vplivom alpskega sloga in predvsem diatonične harmonike povsem izgubili.

Glede pevskega izročila lahko ugotovimo naslednje: Josip Dravec je v svojih dveh obsežnih zbirkah zapisov vokalne glasbe (Glasbena folklorja Prekmurja, Glasbena folklorja Prlekije) podal prikaz stanja, ki je glede na nastanek zapisov dober temelj za razmišljanje o skupnih lastnostih in razlikah izročila v obeh delih pokrajine ob Muri. Posebej v knjigi o prekmurski glasbeni folklori se je tudi dokaj obširno posvetil problematiki ohranjanja – izginjanja starega v ljudski glasbi pa tudi splošnim značilnostim. Ravno dejstvo, da se je toliko bolj posvetil prekmurski preteklosti in njeni označitvi, kaže, da je bila situacija na desnem bregu Mure bistveno bolj podobna splošno-slovenski, in zato njena posebna obravnava ni bila tako potrebna. Iz samih zapisov in opomb k tem pa vidimo, da je (po pričakovanjih) pomemben delež v ohranjanju zavesti pripadnosti (na prleški strani pa zelo izrazito tudi v ustvarjanju izročila) narodu imela lokalna inteligenca – glede na čas so bili to duhovniki ali učitelji. To isto značilnost lahko zasledimo tudi v Porabju, ki se v večini značilnosti glasbenega izročila ujema s Prekmurjem, razlike pa se pojavljajo predvsem v soodvisnosti od političnih razlik v dvajsetem stoletju.

O tem, kakšna je bila glasbena dediščina zgodnejših časov v glasbi, zaradi slabe ohranjenosti predvsem na desnem bregu Mure težko govorimo, saj so posebej v ljudskih plesnih vižah in delno plesih povsem jasni vplivi "alpskega" sloga in izginjanje arhaizmov, medtem ko na levem bregu v Prekmurju zaradi velike razlike med "vladajočo" (ne prevladujočo!) kulturo in kulturo večinskega slovenskega življa ni bilo toliko mešanja, ampak so se ohranili nekateri bolj arhaični, "nepokvarjeni", nespremenjeni elementi, ki so pomembni tudi z vidika celotne podobe slovenske ljudske pesmi in glasbe, saj nam dajejo slutiti, kako je bila drugačna od tega, kar poznamo v zadnjih nekaj stoletjih.

¹ Zapis je nastal na osnovi sodelovanja v okviru projekta Craftattract, v sodelovanju s Pomurskim muzejem v Murski Soboti. Namen je bil oris trenutnega stanja na področju izvajanja folklorne in z njo povezanih dejavnosti. Pregled ne more biti popoln zaradi stalnega spreminjanja stanja, pa tudi zaradi omejenega vira informacij, te so poleg lastnega poznavanja in spremljanja temeljile še na osnovi raziskave, ki jo je s sodelavci na področju Pomurja izvedel murskosoboški muzej. Zato naj ne zamerijo tisti, ki v prispevku niso omenjeni, obenem pa naj poskrbijo, da bodo zanje bolj vedeli ...

Z vidika ohranjanja dediščine je relativno siromaštvo v materialnem smislu imelo dvojni vpliv. Po eni strani je ohranilo marsikaj starega, ker so "novotarije navadno nekaj stale", skratka tudi "moda se plačuje" oziroma viša ceno, po drugi strani pa čisto psihološko spodbuja komplekse, kar posledično pripelje do posnemanja in privzemanja "novotarij", celo do sramovanja starega, kar povzroči hitrejšo pozabo le-tega.

O tem je v svoji knjigi *Glasbena folklor Prekmurja* (1957) pisal Josip Dravec, ki o dvojnosti odnosa do ljudske glasbe v Prekmurju govori na straneh XVI–XVIII. Uvoda in analize gradiva, ko kot pogloblitve razloge izginjanja starega in nadomeščanja z novim navaja napredek "tehnične kulture, ki jo predstavljajo industrija, železnice, avtomobilizem, kino, radio itd.". Poleg tega ugotavlja, da "ljudstvo nadomešča svoje stare domače pesmi s pesmimi iz drugih dežel, zlasti iz ostalih pokrajin Slovenije". Kot pravi sam, pa tudi ljudje še na novo ustvarjajo pesmi, vendar ne "v domačem narečju, marveč v knjižnem jeziku".

Nato Dravec navede še štiri dodatne razloge:

1. stalno odhajanje delovnih ljudi v druge kraje;
2. katoliško cerkev (predvsem po osvoboditvi, ko so katoličani prišli v lavantinsko škofijo s sedežem v Mariboru);
3. šolo (po letu 1919);
4. svetne pesmi, predvsem "novejšega nastanka in pod neposrednim vplivom zahodnoevropske glasbene prakse". To pomeni tudi lažje prilagajanje večglasnemu petju, poenostavljene melodične in ritmične vzorce ... skratka manj napora v izvedbi in poustvarjanju.

Navedene vzroke je Dravec, kot rečeno, povezal s Prekmurjem, vendar imajo, v odtenkih sicer, nekoliko drugačno, z načinom dojetja in obravnave ljudskega izročila splošno veljavo. Le razlika med prejšnjimi časi v primerjavi s časom po letu 1919 je bila v Prekmurju bistveno večja in opaznejša.

Dejstvo pa je, da se ti isti procesi, značilnosti razmišljanja in odnosa do izročila kažejo tudi danes in da proces spreminjanja ljudske glasbene kulture poteka na podoben način še danes, v nekaterih pogledih celo še bolj intenzivno, agresivno, in jasne posledice so vidne tudi v trenutnem stanju v izvajanju ljudskega izročila. Predvsem je tu vedno močnejši vpliv t. i. domače zabavne (narodnozabavne) glasbe, ki je marsikdo ne loči več od ljudske, kar je iz čisto tržnih razlogov tudi v interesu medijske industrije, potem pa še brisanje značilnosti skozi prodor t. i. "glasbe svetov" (world music), ki briše meje med posameznimi kulturami, obenem pa si industrija v okviru tega "gibanja" izmišlja vedno nove tîrmine – izraze, ki povzročajo dodatno zmedo in ponujajo opravičila in izgovore tistim, ki to področje namerno ali nenamerno uporabijo predvsem v koristoljubne ali samopotrditvene namene, kar pa splošna usmeritev današnjega časa očitno podpira.

Slabe materialne razmere v preteklosti so sooblikovale tudi mentaliteto ljudi, kar se prav tako kaže v odnosu do lastne kulture, ki je predvsem v časih relativnega obilja bistveno bolj podvržena raznim zunanjim vplivom, zane-marjanju in zamenjavi za poceni tržno blago.

V zadnjem času so posebno poguben vpliv na ljudsko glasbeno izročilo imeli mediji, saj skupni slovenski politični prostor s svojimi vplivi ne upošteva lokalnih razlik, večina ljudi pa inertno sprejema mnenje, okus in voljo večine, kar je nenazadnje "bistvo demokracije" za preproste ljudi od vekomaj, posledica pa je, da lastno izročilo ljudje zamenjajo za tisto, ki ga sprejmejo iz navade, brez premisleka. In ko se v krogu znajde še pridobitniška medijska miselnost, ki priznava za cilj delovanja samo tekmo za pridobivanje čim večjega števila poslušalcev in ki ji ti isti poslušalci tudi krojijo uredniško politiko, je degradacija vsebine ljudske kulture jasna. Obenem pa je jasen nenadzorovan vnos prvin, ki niso zrasle z ljudsko kulturo in domačim človekom.

Ljudska kultura kot posledica poudarjanja slovenske samobitnosti postaja vse bolj množična, obenem v marsikaterem pogledu vse manj kakovostna, akterji pa vedno manj ozaveščeni o slogu in vsebini vsega, kar počnejo. Ugajanje nekritičnemu občinstvu je kriterij, mnenje istega občinstva pa argument. Tako prihaja do vedno več veselja in družabnih prireditvev, ki so včasih že na meji dobrega okusa ali čez njo, ki pa se še vedno poimenujejo za "kulturne". Največkrat je v teh primerih za to poimenovanje izgovor ravno ljudsko izročilo, o katerem pa potem skorajda ni sledu ...

Po letu 1991, ko je Slovenija postala samostojna država, je prišlo v marsikaterem pogledu do pretirane popularizacije diatonične harmonike, ki je imela na desnem bregu Mure domovinsko pravico že "od nekdanj", v Prekmurju se je pojavila (zaradi drugačne osnove melodike, ki ni bila vezana izrazito na melodije v durovskem tonovskem načinu) nekoliko pozneje, posledično pa se z množičnejšo uporabo tudi izgubljajo slogovne in vsebinske značilnosti predvsem prekmurske glasbe, a tudi vokalne glasbe na obeh bregovih Mure nasploh. Sploh je starega petja vedno manj, zamenjujejo pa ga splošno razširjene veseljaške pesmi s plesno osnovo, vključno s sodobnimi priredbami, ki jih ponujajo komercialne radijske postaje.

V zavesti ljudi se sicer drugačnost in poudarjanje lokalne pripadnosti v nekaterih pogledih spet postavljata v ospredje, vendar se na področju ljudske glasbe to ne izraža prav pogosto. Tudi sicer se lokalna pripadnost dostikrat omejuje na stereotipne predstave, ne pa na samo bistvo, kar lokalne značilnosti dostikrat zbanalizira.

Posledica vsega naštetega je, da v okviru vseh (predvsem) ljubiteljskih dejavnosti na področju ljudske glasbene kulture velikokrat naletimo na zagnanost, ki ne temelji na študijoznosti in na resnem odnosu do izročila, kar dolgoročno tej zvrsti kulture povzroča več škode kot koristi in ji grozi, da bo izgubila vso avtentičnost ter se pomešala z

okoliško "kvazikulturo" in izgubila vse značilnosti in prepoznavnost. Samo študijoznost in resna želja po ohranjanju temeljnih značilnosti ljudske kulture lahko vsaj v spominu in konservatorskem smislu ohrani njene značilnosti, kar dolgoročno pomeni tudi razumevanje bistva ljudske kulture in njene vloge v celotni sliki življenja ljudstva v posameznem geografskem in časovnem okviru. In tu je najbrž tudi smisel strokovnega ukvarjanja s področjem ljudske kulture, tudi glasbene, in posledično projektov, kot je Craftattract ..., kar opravičuje njihov obstoj, čeprav so včasih tudi stranski učinki (npr. ekonomski – turizem) omembe vredni.

Ta del razmišljanja o ljudski kulturi se navzven kaže v tem, da skupine, ki izvajajo ljudsko glasbo ali folklorno-plesno dejavnost, nemalokrat delujejo v okviru turističnih društev in nevarnost je, da ta vidik prevlada nad kulturnim, ki je navadno tudi vsebovan v imenu le-teh.

Veliko je v zadnjem času pevskih skupin in mnoge med njimi se imenujejo za "ljudske pevce". O tem pojavu se v okviru ustanov, ki se ukvarjajo z ljudsko kulturo, dosti govori in očitno je, da se je funkcija ljudske glasbe v zadnjem času temeljito spremenila. Vloga izvajalcev, sploh tistih, ki se institucionalno združujejo, je predvsem v prikazovanju izročila, nastopi so javni in ne več sestavni del vsakdanjega življenja. Nekako so iztrgani iz življenja samega in jim posvečamo posebno pozornost. Temu primerno se izbirajo tudi sporedi, ki niso več sestavni del lastnega izročila, ampak se dostikrat širijo zavestno, tako da pri tovrstnih izvajalcih velikokrat naletimo na ljudske pesmi iz drugih krajev, kar je v drugačnem kontekstu kot pojav prepoznaval že Dravec (glej zgoraj), poleg tega pa je veliko tudi umetnih priredb in tujkov iz drugih zvrsti glasbe. Kot že omenjeno,

je kriterij največkrat (dvomljivo oblikovan) okus občinstva. Ne manjka niti na novo ustvarjenih umetnin in celo zavestnih podtikanj, ko primere pesmi izvajajo kot stare, čeprav so si jih včasih izmislili kar sami.

Pravih ljudskih pevcev v nekdanjem pomenu besede skorajda ni več, tisti, kar jih je, pa svoje dejavnosti vsaj večinoma ne izvajajo v javnosti, temveč za svojimi "štirimi stenami", v družinskem krogu, ali zaradi starosti sploh ne več. Posplošeni stereotipi dandanašnji vzamejo za kulturo največkrat le še tisto, kar se dogaja v okviru javnih prireditev, in pozabljajo na bolj prvinski pomen kulture, ki dela človeka – človeka in narod – narod.

Skupin, ki pojejo ljudske pesmi, je kar nekaj, nekatere so bolj naklonjene lastnemu izročilu (pevke iz Bratoncev, Črenšovcev, Filovcev, Ižakovcev, Kobilja, Lipovcev, Lipe; pevci iz Bogojine, Martinja, Melincev, od Grada; v Prlekiji npr. iz Bučečevcev, Vučje vasi, iz Ključarovcev ...), druge si pomagajo z vodstvom od zunaj (Vrtnice – Beznovci), nekatere imajo širši program, dostikrat tudi bolj zabavno usmerjen (Pevsko društvo Selo ...). Tudi mlajše, bolj organizirane skupine v spored uvrščajo ljudske pesmi (npr. Vijolice iz Kobilja).

Zelo podobne značilnosti kot za pevske skupine veljajo tudi za t. i. "ljudske godce". Žal ta izraz vedno pogosteje postaja sopomenka za skupine, v katerih navadno nastopa le en instrumentalist z melodičnim glasbilom (praviloma diatonično harmoniko), medtem ko drugi dogajanje zvočno spremljajo z ritmično spremljavo na posameznih zvočilih, orodjih ... Tudi nekritični nastopi tovrstnih skupin, še bolj pa neodgovorni komentarji izvajalcev in vodij teh skupin lahko škodijo ljudski glasbi, ker jo marsi-

Otroška folklorna skupina Lindau iz Dvojezične osnovne šole I, Lendava.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Ruše, 12. 5. 2008.)

kdaj degradirajo ali pa v okviru raznih turističnih prireditev dajejo vtis, da je to vse, kar naša ljudska glasba premore, čeprav to nikakor ni ljudsko godčevstvo v pravem pomenu besede. So pa tudi skupine, ki imajo trdnejšo melodično osnovo in kjer ritmična zvočila zvok le dopolnjujejo in ne prevladujejo (npr. v Črenšovcih).

Seveda zgoraj naštetu ne velja za vse, po drugi strani se namreč zavest iz različnih razlogov marsikje razvija v bolj odgovorno smer. Vodje skupin se namreč udeležujejo seminarjev in izobraževanj, ki jih organizirajo državne in lokalne ustanove, predvsem JSKD in lokalne ZKD. Predvsem v folklornih skupinah, od katerih imajo nekatere že kar častitljivo tradicijo, se trudijo dosegati kriterije, ki jih kot merilo postavlja stroka. V okviru teh skupin največkrat nastajajo skupine pevcev in godcev z resnejšim odnosom do vsebine. V njih tudi večkrat naletimo na poglobljen odnos do kostumov (včasih smo jih imenovali "noše"), dostikrat pa skupine povabijo k sodelovanju tudi strokovnjake, ki jim pomagajo pri obravnavi posameznih segmentov delovanja ali tudi z nasveti nasploh.

Tekmovanja, mednarodni festivali in srečanja v okviru območnih, regijskih in državnih srečanj pevskih, godčevskih in folklornih skupin lahko dajejo okvirno oceno delovanja na področju ljudske glasbene kulture. Ravno ta srečanja lahko dostikrat opozorijo na pomanjkljivosti. Seveda kriteriji posameznih komisij in žirij niso vedno stoddostno objektivni, možni so vplivi t. i. človeškega faktorja, vendar so vsekakor dobra osnova za temeljit razmislek o nadaljnjem delu, pomanjkljivostih ... Udeleženci in vodje skupin mnenj ne bi smeli jemati pretirano čustveno in osebno, kar se še vse prerado zgodi. Tudi sodelovanja s strokovnjaki navadno prinesejo dobre rezultate, tako da se tudi v Pomurju pojavlja vedno več primerov, ko z doslednim raziskovanjem lokalnega izročila skupine presenetijo in zbudijo pozornost.

Na splošno pa srečanja, ki sem jih omenil v prejšnjem odstavku, tudi jasno kažejo, da v Pomurju praviloma obstaja nekaj folklornih in drugih izvajalskih skupin, ki skoraj redno predstavljajo Pomurje na regijskih ali državnih srečanjih, kar zbuja različne interpretacije, vendar so ti izbori največkrat le posledica ustaljenega dela, izkušenj in zavzetosti, ne pa nepoštenih meril komisij, kot neizbrani dostikrat označijo tovrstna dejstva. Ravno redka udeležba izvajalcev iz Pomurja na tovrstnih državnih srečanjih kaže, da je v smislu avtentičnosti in kakovosti treba storiti še marsikaj.

Domače občinstvo je nemalokrat premalo kritično in hvali lastne izvajalce, ti pa mu vse preradi verjamejo, kar je popolnoma človeško in razumljivo. Posledica tega je pogosto nerealno mnenje o lastnem delu, pripelje pa tudi do prevelikih pričakovanj za premalo vlaganj. A tudi nagnjenosti k spanju na lovorikah je dostikrat več, kot bi je bilo dobro.

Poleg omenjenih srečanj je veliko lokalnih prireditev, katerih razpon je vsebinsko zelo velik in so včasih priložnostne,

včasih le del siceršnjih krajevnih izročil, povezanih s proščenci, sejmi ipd ..., kljub temu pa je tudi nekaj pomembnejših tradicionalnih prireditev, med katerimi so gotovo Folklorni festival v Beltincih, Bujraški dnevi v Ižakovcih, Košičevi dnevi v Bogojini, srečanja v Črenšovcih ... pa še vrsta priložnostnih prireditev v okviru ustanov, ki se ukvarjajo s kulturo, kot so knjižnice in muzeji. Te ustanove imajo praviloma že jasne kriterije in so kakovostni izvajalci redni udeleženci njihovih prireditev.

Vpliv na okus ljudi imajo tudi številna tekmovanja, predvsem v igranju na diatonično harmoniko, ki jih veliko ljudi sprejema kot del ljudske kulture – izročila, zato izvajalce v folklornih skupinah udeležba na tovrstnih prireditvah včasih zavede, da v okviru folklornih nastopov kažejo svoje tehnično znanje, namesto da bi bili pozorni predvsem na doslednost v slogu in izvedbi. Tudi to je del turizma in njegovih nevarnosti za ljudsko izročilo, ki se kaže v izvedbah. Isto velja za stalne ali pogodbene udeležbe v okviru turističnih ponudb, ki se pojavljajo glede na povpraševanje po ljudski kulturi kot tržnem izdelku.

Godčevske zasedbe so marsikdaj posledica delovanja folklorne skupine, kar včasih ni bilo v navadi. Nekatere ves čas delujejo v okviru folklorne skupine, nekatere pa se osamosvojijo. Splošno sliko je relativno težko podati, ker se razmere spreminjajo iz dneva v dan, res pa je, da so v okviru folklornih skupin godci praviloma bolj usmerjeni v ohranjanje podobe izročila in manj podvrženi komercializaciji sporeda.

Na Ravenskem si ves čas prizadevajo ohranjati izročilo zasedbe, ki je bila v zadnjem obdobju delovanja širše znana pod imenom Beltinška banda, doma sicer bolj kot Banda Kociper-Baranja. Način takega igranja ohranjajo predvsem godčevske zasedbe pri folklornih skupinah v Beltincih in Veliki Polani, prva z dolgo tradicijo po zaslugi sodelovanja s Francetom Maroltom ... Sicer pa osnova tovrstnih zasedb temelji v gostilniških sestavih, kot so na Madžarskem nastali v devetnajstem stoletju, predvsem po izumu cimbal kot razvitejše oblike do tedaj splošno razširjenega "opreklja". Vendar bi bilo zmotno misliti, da je bila takšna zasedba splošno razširjena po vsem Prekmurju, saj so bile zlasti na Goričkem znane drugačne in manjše zasedbe, katerih izročilo (tudi s poudarkom na godalih, bobnih in pihalih) ohranjajo ali obujajo nekateri godci v okviru folklornih skupin ali samostojno na Goričkem (med drugimi v nekoliko poenostavljeni in že delno komercializirani obliki Gorički lajkoši). V teh zasedbah so se nemalokrat pojavljala glasbila, ki jih v drugih predelih slovenskega prostora niti niso pojmovali kot ljudska, so se pa tu uveljavili zaradi razmeroma poznega prehoda od starejših zasedb, pa tudi zaradi dela v tujini (saksofon ...). Na tem območju so bile pogostejše različice kombiniranih zasedb godal s harmoniko, največkrat klavirsko. Sicer je težko posploševati zasedbe širšega prostora, ker so velikokrat nastajale priložnostno za posamezne pomembnejše dogodke in ravno ob takšnih izjemnih priložnostih so največkrat nastajale fotografije, na katere se sklicuje marsikateri "strokovnjak". Tudi čas

nastajanja starejših fotografij je relativno omejen, enako njihova dokumentarna vrednost. Glede na pomanjkanje godcev si večina skupin v zadnjem času dostikrat pomaga s harmonikarji. Druge stalno ali priložnostno vabijo k sodelovanju učence glasbenih šol ali poklicne glasbenike, ki se bolj ali manj stalno pojavljajo predvsem na njihovih pomembnejših nastopih (Moščanci ...).

Razumljivo je, da razpoložljivi izvajalci odločajo o kakovosti, slogu ... izvedbe. Tudi združevanje različnih načinov izvajanja velikokrat povzroča slogovno neenotnost in nedoslednost, sicer pa v novejšem času folklorne skupine raven izvajanja dostikrat prilagajajo splošnemu okusu občinstva in izgublajo na ljudskosti. Tako je tudi v pomurski glasbi v izvedbeno prakso skupaj s harmonikami prodrla harmonikarska spremljava, ki je novejšega izvora, saj je največkrat način igranja prilagojen narodnozabavnemu načinu, nemalokrat pa so iz narodnozabavne glasbe prevzete celo posamezne viže.

Na levem bregu Mure je množičnejša uvedba diatonične harmonike vplivala na vsebino sporedov instrumentalnih zasedb, pa tudi na slog izvajanja plesnih viž, posledično celo na spremembo značaja melodike, ki je bila pred prihodom tega dokaj agresivnega (saj zato se je tudi uveljavil) glasbila bistveno mehkejša. Zato skupine pod vplivom madžarske kulture v svoje godčevske sestave vedno bolj želijo vključevati godala, kar po svojih zmožnostih tudi uresničujejo.

Godčevske zasedbe se seveda ne omejujejo le na spremljanje plesa, temveč v okviru posameznih skupin delujejo tudi samostojno. Tako nastajajo prej omenjene godčevske skupine v "ljudskem duhu", katerih melodični temelj dopolnjujejo ritmična glasbila in zvočila, poleg njih pa se pojavljajo tudi tamburaške skupine, včasih združene s petjem. Nekatere nadaljujejo spontano domačo prakso, nekatere tudi s starimi glasbili (tamburicami farkaš), kar jim omejuje njihov repertoar, vendar je to z vidika zvestobe izročilo kljub tehnični neizdelanosti prej prednost kot pomanjkljivost. V takih primerih gre navadno za ponovno oživiljanje nekoč že obstoječih zasedb, ki so bile v našem prostoru razširjene v začetku dvajsetega stoletja, predvsem kot posledica političnih gibanj za združenje južnoslovanskih narodov. Npr. Tamburaši DU Ljutomer, KUD Beltinci, Razkrižje ... Seveda sta namen in splošna usmeritev tamburaških skupin tista, ki odločata, ali sodijo v okvir folklorne dejavnosti ali v okvir društva, katerega cilj je popularizacija tamburaštva kot takega, ki pozornost posveča novejšemu repertoarju, tehnikam in tudi izboru novejših in širše uporabnih glasbil.

Godci so bili nekoč bolj univerzalni kot v današnjem času teženj po specializaciji in so priložnostno prijeli za različna glasbila. Tako so velikokrat igrali v lokalnih godbah na pihala, kar pa se pri folklornih skupinah le malokrat (ali nikoli) upošteva oz. uporabi. Podobno je tudi z drugimi posebnimi skupinami, npr. rogisti itd.

Tako godci kot pevci so podvrženi želji, da bi čim prej

izdali kaseto ali zgoščenko, kar prinaša obilje tovrstnih izdelkov, ki so vsebinsko in izvedbeno na zelo različni ravni. Predvsem pa število izdanih zgoščenk ni in ne more biti merilo kakovosti zasedbe, skupine ..., kar bi tisti z več izdanimi navadno radi prikazali. Danes ni več tako težko izdati tovrstnega izdelka, sploh ob primernih sponzorjih in donatorjih, je pa vabljivo, saj zgoščenka poleg zunanje (samo)potrditve lahko pomeni tudi prispevek k finančnemu izboljšanju stanja skupine in vložku v kakovost za naprej. Vendar naglica včasih pomeni nepremišljenost in tudi nasilno dopolnjevanje sporeda, ki posledično ni vedno domišljen in zaokrožen.

Folklornih skupin je v Pomurju kar nekaj, večinoma izhajajo iz domačega izročila, nekatere imajo že častivredno tradicijo (beltinska od leta 1938, velikopolanska je prvič omenjena leta 1954, črenšovska deluje od 1977), druge dosegajo višjo raven delovanja s sodelovanjem izkušenih sodelavcev in strokovnjakov na več ravneh (glede raziskovanja viž, plesov, oblačenja), v zadnjem času se plesnim postavitvam vedno bolj pridružujejo tudi prikazi posameznih šeg in navad. Nekatere doživljajo glede na generacije vzpone in padce, včasih programe tudi zanamarijo ... Kot pri večini človeških dejavnosti sta odnos do dela in resnost odvisna od mnogo dejavnikov.

Na splošno je na levem bregu Mure več formalno bolj organiziranih skupin, praviloma z nekoliko višjimi ambicijami ali doslednejšim načinom dela (v Bogojini, Moščancih, Beltincih, kjer v zadnjem času delujeta kar dve), nekaj je tudi mlajših, a z veliko željo po nastopanju (v Tešanovcih ...). Spet tretje se ukvarjajo s problemi organiziranja in pridobivanja sredstev za folklorne kostume, pri tem so nekatere uspešnejše, druge manj. Na prleški strani Mure je nekaj ljubiteljskih skupin v okviru društev upokojencev (Dan, Križevci ...), tudi tam se pojavljajo mlade skupine, ki si šele utirajo pot (FS Leščček v Veržeju ...). Na Murskem polju sicer delujejo še folklorne skupine v Veržeju (KD Slavko Osterc), Cvenu, Cezanjevcih, v Slovenskih Goricah v Mali Nedelji ... in še več jih je, čeprav nekatere delujejo le priložnostno.

Od prekmurskih skupin je treba omeniti še FD Pozvačin z Bistrice, KUD Melinci pa nekoč že bolj aktivno skupino KUD-a Goričko iz Gornjih Petrovcev. V nastajanju je FS KD Kobilje, deluje pa tudi nekaj samo otroških skupin (Ižakovci) ...

Nekatere skupine sodelujejo z osnovnimi šolami in si tam ali pa v sodelovanju z njimi pripravljajo podmladek. Način in resnost delovanja takih skupin sta od primera do primera zelo različna, večina pa jih deluje v okviru interesnih dejavnosti in nastopa le na šolskih in občasno lokalnih prireditvah.

Godčevske skupine, ki gojijo poseben odnos do ljudskega izročila, delujejo predvsem v okviru folklornih skupin, s skupinami v Beltincih in Veliki Polani pa bolj ali manj stalno sodelujejo tudi sicer aktivne zasedbe Marko banda, Srakova banda (KD Marko Beltinci), pa tudi zdaj že

Predstavljamo

odrasli člani Mlade beltinške bande. Zraven skladno z izročilom skrbijo tudi za podmladek, tako npr. v Veliki Polani organizirajo šolo za cimbaliste ...

Nekaj je pevsko-godčevskih zasedb, ki so navadno sestavljene iz harmonike, zvočil in drugih ritmičnih pripomočkov (orodij): v Bratoncih (KUD Štefan Kuhar), Gornjih Petrovcih (Vrtanek), Černelavcih ...

Deluje kar nekaj skupin madžarske manjšine. Tako je aktivna Folklorna skupina KD Jozsefa Attile iz Motvarjevcev, ki goji tako madžarske kot prekmurske plese, nekaj je uspešnih pevskih skupin (Dobrovnik, Petišovci, Žitkovci ...), inštrumentalnih zasedb z bordunskimi citrami. Vse te skupine si praviloma pomagajo z mentorji z Madžarske, kar kaže na resnost delovanja in vedno višjo kakovost. Še nekaj pa je skupin, ki na dvojezičnem območju delujejo v okviru šol.

Romska skupnost se občasno pojavi v okviru posameznih prireditev in na njih marsikdaj očitno še išče svojo glasbeno identiteto, saj o avtohtonem romskem prekmurskem izročilu težko govorimo. Dolga leta se je romski kulturni izraz naslanjal predvsem na zabavno glasbo, ki je bila tudi sicer v Prekmurju močno prisotna, pri čemer je še posebno močno vlogo igrala sosednja hrvaška estrada.

V Porabju so značilnosti ljudskega in plesnega izročila sicer podobne tistemu v Prekmurju, predvsem so aktivne pevske skupine (Gornji Senik, Monošter, Števanovci ...).

Vsekakor je zanimanja za izročilo v Pomurju veliko in tudi zanimanja za resnejše delo je vedno več, skupaj z zavedanjem o pomembnosti znanja in vedenja o področju, s katerim se – čeprav le ljubiteljsko – ukvarjamo. Dokaj aktivno je sodelovanje z ustanovami, ki delujejo na tem področju, morda pa bi bilo zaželeno nekoliko več samoiniciativnosti tudi pri iskanju virov, saj v knjižnicah, arhivih, antikvariatih ipd. najdemo marsikaj zanimivega, če že živi viri vse hitreje izginjajo iz našega okolja.

Folklorna skupina Veseli Marki iz Beltincev.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Ruše, 12. 5. 2008.)